

tidsskrift.dk

Rejse- og Teltliv i Nord-Grønland.

Den etnografiske Ekspedition til Egedesminde-Distrikt 1918.

Geografisk Tidsskrift, Bind 25 (1919)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0025-PDF/gto_0025_67977.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=67977>

pdf genereret den : 22/5-2008

nemmere at søge en Forbindelse mellem disse og Sydamerika. De ligger paa en dyb submarin Ryg, og paa denne rejser sig 500 Mil længere nordpaa de to smaa Klipper San Felix og San Ambrosio, der ogsaa har en ejendommelig endemisk Flora. De bathymetriske Forhold peger paa et vist Sammenhæng mellem denne Ryg og Sydchile. Rigtig nok maa man vogte sig for, paa saa svage Grunde at konstruere en Landforbindelse, men paa samme Tid har vi al Ret til at indrømme betydelige geografiske Forandringer af den sydamerikanske Vestkyst i tertiær Alder. Strækningen af denne Kyst afhænger jo fuldstændig af Anderne, og vi har slet ingen Anelse om, hvorledes denne Kyst saa ud, inden Bjærgkæden fandtes; dens Dannelse maa vel være kompenseret af betydelige Sænkninger paa et andet Sted. Øerne kan altsaa være en Rest af en Landmasse, der hang sammen med det sydlige Sydamerika, eller der maa have været et saadant Land omtrent der, hvor nu Øerne ligger, forbundet med Sydchile, men adskilt fra det øvrige Amerika, og da dette Land forsvandt, byggedes Øerne op og modtog de sidste Rester af dets Flora og Fauna — disse kan jo godt være ældre end den Mark, hvor

de nu lever, ligesom Floraen paa St. Helena sikkert er meget ældre end denne Ø.

Teorien om den direkte Landforbindelse mellem Sydamerika og det nyzeelandske Omraade over Antarktis vinder alt flere Tilhængere. Vor Opdagelse i 1902—03 af fossile Planter i Grahams Land var en værdifuld Støtte herfor, vi vil altsaa kunne skabe en Vandringsvej fra Nyzeeland til Juan Fernandez, der kan forklare meget om ogsaa ikke alt.

Jeg er gaaet noget ind paa disse Spørgsmaal for at vise, hvilke Problemer der fremdeles, efter at Samlingerne er bearbejdede, vil beskæftige os. De er umaadelig interessante, men paa samme Tid højst indviklede — der maa tages Hensyn til saa meget. Allerede for flere Aar siden søgte jeg at analysere Floraen og udskille dens Elementer (K. Svenska Vetenskapsakad. Handl. 1914); nu behersker jeg et meget større og bedre Materiale, og dertil kommer de zoologiske Samlinger. Jeg har ikke meget Haab om at komme til et uantasteligt Resultat; maaske vilde vi kunne føje en eneste lille Sten til den stolte Bygning, der hedder Stille-Havs-Omraadets geografiske Udvikling, en Bygning, hvis Konturer vi endnu er langt fra at kunne skønne.

Rejse- og Teltliv i Nord-Grønland.

Den etnografiske Ekspedition til Egedesminde-Distrikt 1918.

Af

Mag. scient. Kaj Birket-Smith.

I.

Indledning.

Skønt Vest-Grønlands Eskimoer har staaet under dansk Indflydelse i næsten 200 Aar, véd man i mange Henseender ikke mere om dem end om den yderst vanskeligt tilgængelige Stamme ved Kap York og langt mindre end om Østkystens Befolkning, der dog for største Delen først er blevet gæstet saa sent som i 1884. Det er ganske vist et Misforhold, men i Virkeligheden forstaaeligt nok.

Efter at Eskimoerne i Vest-Grønland en Del af det 16. og hele det 17. Aarhundrede igennem Gang paa Gang var blevet besøgt af engelske og danske

Ekspeditioner og af hollandske Hvalfangere, landede som bekendt Hans Egede i 1721 ved Godthaab, og fra den Tid begynder Civilisationen for Alvor at gennemtrænge den ældgamle, eskimoiske Kultur. Endnu før alt for store Ændringer var sket, nedtegnede til alt Held en Række interesserede og højt begavede Mænd, hvad de fandt bemærkelsesværdigt ved Vest-Grønlandernes Levevis, Redskaber og Tro. Navne som Egede'rne, Glahn, Dalager, Fabricius og — trods hans ikke faa Fejltagelser — ogsaa Cranz vil for Etnografen til alle Tider være knyttede til Forestillingen om uvurderlige Kildeskrifter. Imidlertid er det let forstaaeligt, at disse Arbejder ikke fuldt ud kan tilfredsstille den mo-

derne Forskning, skønt de ikke blot stod paa Højde med, men for fleres vedkommende endog overtraf Samtidens Krav. Man havde og kunde nu engang ikke da have Øjet aabent for Vigtigheden af mange tilsyneladende ubetydelige Enkeltheder, og desuden herskede der en for vor Betragtning uheldig Tilbøjelighed til at slaa Kulturforholdene paa Vestkysten under ét, saa at Forskellighederne inden for de enkelte Landsdele ikke træder tilstrækkeligt tydeligt frem.

Da nu i Slutningen af det 19. Aarhundrede den etnografiske Videnskab vaagnede til nyt Liv, tog man imidlertid ikke fat paa at fylde Hullerne i de gamle Kilder. Ti netop samtidigt opdagede Holm den hidtil ukendte Stamme ved Angmagssalik paa Østkysten, og hvor langt mere frislende var det ikke at undersøge den næsten upaavirkede Befolkning dér, frem for de i Tidens Løb temmelig stærkt civiliserede Beboere af Landets Vestkyst! Derfor er det 19. Aarhundrede nærmest en død Tid for Vest-Grønlands Etnografi, og af mere betydelige Værker saa kun Rink's Sagnsamling Lyset. Først i dette Hundremaal er Blikket paany vendt mod Vestkysten¹⁾.

En af de mest primitive Egne her er den sydlige Del af Egedesminde-Distrikt, navnlig ved Munden af Arfersiorfik-Fjorden²⁾; ti om Vinteren er Befolkningen ret afspærret paa Grund af de rivende Strømsteder, der umuliggør fast Islæg og dermed delvis ogsaa Slædekørsel, og om Sommeren ligger den for en stor Del paa Rensjagt helt inde ved Indlandsisens Rand, langt fra Kirke og Butik. Carlsberg-Fondet besluttede da at stille en Sum til Raadighed, saaledes at Kommissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland kunde udsende Forf. i Sommeren 1918 til Egedesminde-Distrikt for dér at foretage etnografiske Undersøgelser og Indsamlinger til Nationalmuseet. Det er om denne Rejse, der her skal fortælles, om Livet, som det former sig dels under Farterne med Konebaad, dels rundt om paa Udsteder og Teltpladser, kort sagt om de Forhold og Vilkaar, un-

der hvilke den rejsende maa gøre sine Studier. Derimod vil man her ikke finde de videnskabelige lagttagelser omtalte. De vil senere blive offentliggjorte i »Meddelelser om Grønland«.

Det er den 5. Juni, Grundlovsdagen, da jeg om Bord paa ^{S/S} »Hans Egede« i straalende Vejr forlader København for at gaa op mod Midnats-solens kolde Lande. Blandt de andre Passagerer er der en ung Grønlænder, Overkateket E. Lauf, som nu efter 2½ Aars Ophold i Danmark vender tilbage til sit Fædreland. Han er netop barnefødt i Egedesminde-Distrikt og skal besøge sin Familie dér, før han tiltræder sin Virksomhed i Godthaab. Han taler fortræffeligt Dansk, er selv interesseret i grønlandske Folkeminder, og vi er blevne enige om, at han skal følge mig som Tolk. Han blev snart en god Ven og viste sig at være til uvurderlig Nytte.

Og saa naár vi omsider op i Nærheden af Godthaab. Vi har maattet gaa langt sønden om Kap Farvel og ud i Davis-Strædet paa Grund af Storisen, den frygtede Drivis, der fuldstændigt blokerer Grønlands Østkyst og sydligste Vestkyst Sommeren igennem. Vi vidste, at Vinteren havde været ualmindelig stræng heroppe; der siges, at en tilsvarende først findes saa langt tilbage som i 1840'erne. Der er da ogsaa umaadelige Mængder af Is. Skønt vi gaar mere end 200 km fra Land, har vi stadig Iskanten tæt om Styrbord.

Imidlertid er vi saa heldige netop ud for Godthaab at finde et Hul, som vi kan slippe igennem. Vel er det; men det gælder om at skynde sig, for blot en Smule frisk Sødvind — og vi kan maa-ske faa Lov til at ligge Uger i Godthaab og kigge langt efter at komme ud igen. Det er den 23. Juni; men Landet ligger endnu derinde i blændende Snedragt. Sne, »Sne over alle Fjælde« med et ganske let Taageslør yndefuldt slængt over de bløde Former. Toppene er alle af nogenlunde samme Højde og formodentlig udpløjede af en ældgammel Stubflade (et »Peneplan«), en Slette, der i uendelig fjærne Tider er dannet ved Vejrets og Vandløbenes nedbrydende Virkninger, men som senere er hævet. Op over de andre Fjælde knejser Sadelens og Hjortetakkens stolte Tinder. Ogsaa disse synes engang at have haft noget lignende afrundede Former som de lavere; men den evige Is har saa lagt sin haarde Næve over dem og skuret dybe

¹⁾ Gennem Arbejder af Steensby, Schultz-Lorentzen, Porsild og nærværende Forfatter.

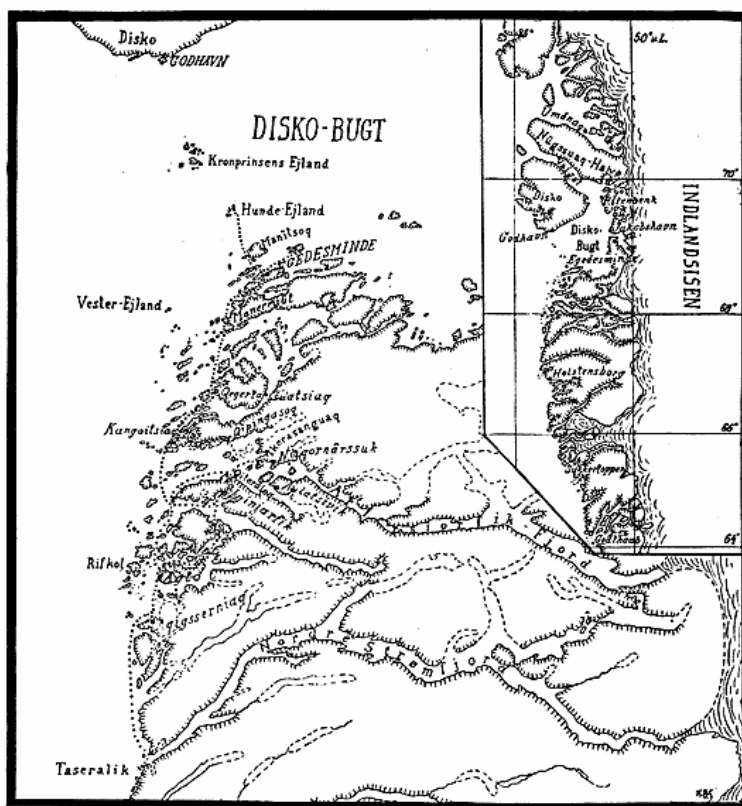
²⁾ Undertiden benævnes Fjorden efter Bopladsen Aulatsivik; men Navnet Arfersiorfik er i Virkeligheden det rigtige, som allerede J. A. D. Jensen Bildsøe har paapeget. (Meddelelser om Grønland. Bd. II, S. 116). Det var fra Bunden af denne Fjord, at A. E. Nordenskiöld foretog sin berømte Vandring paa Indlandsisen.

Botner foroven, saa at de nu staar dér med sønderrevne Toppe.

Selv Kolonien ligger endnu næsten begravet i Sne. Den er som bekendt et efter grønlandske Forhold betydeligt Sted, den sydlige Landsdels »Hovedstad« med Sæde for Inspektøren, Seminarium, Bogtrykkeri o. s. v. En meget stor Del af de dér boende Grønlændere staar paa den ene eller den anden Maade i dansk Tjeneste, og kun faa driver det gamle Erhverv.

Men vi tør jo ikke ligge ret længe her. Allerede ganske tidligt om Morgenen et Par Dage senere er vi ved Sukkertoppen. Regn og Sne pisker hen over den triste Sø, og desværre er det umuligt at faa set noget af Landet bag Kolonien. Paa Hjemvejen var jeg heldigere. Isbræerne har udformet Fjældene til et storslaaet Landskab, hvis Mage jeg i Grønland kun har set højt oppe i Umánaq-Fjord og paa min forrige Rejse helt nede ved Kap Farvel. Af den oprindelige Stubflade, som vel sagtens ogsaa her har været Materialet for Naturens Værk, er nu intet eller saa godt som intet at se; alt synes udpløjet af Isen i skarpe Tinder og Rygge, der — saa vidt man paa Afstand kan dømme — danner, hvad Davis vilde kalde »tidligt modne Botner«. Det er som det vildeste, norske Højfjæld, det oven over de store Vidder, skaaret af sin massive Sokkel og anbragt i Ishavet. Inden for Kysten skal Fjældene blive mere bløde i Formen. Her omkring færdes store Flokke af Rener. I Sukkertoppen ser man flere Kvinder med Benklæder af Renskind end af det ellers overalt almindelige Sælskind.

Kolonien ligger halvt gemt i en Dal ude i Skærgaarden og var tidligere et godt Fangststed. Endnu er det den folkerigeste Plads i Grønland med 440 Indbyggere; men de skal, som Kolonibefolkningerne næsten altid er, være sløje til Fangst og tilmed ualmindelig langt tilbage i Udvikling. Overtroen har den Dag i Dag et fast Tag i dem. Ganske anderledes stovte er de Fangere fra Udlandet Kangamiut, som jeg træffer i Kolonien. Det er Folk, som sammen med Kangeq-Boerne ved Godthaab og Vester-Ejlænderne ved Egedesminde

Skitse over Egedesminde-Distrikt med Angivelse af Forfatterens Baadrute (-----). I Hjørnet foroven den mellemste Del af Grønlands Vestkyst.

regnes for de bedste Kajakroere paa Kysten, og det vil sige i hele Verden. De tumler i Søerne som Sæler med deres Kajakker og gaar end ikke af Vejen for Hvalrossen. Mærkeligt er det, at Kangamiut-Kajakkerne har en tydeligt opadbøjet Bagstav, som den ellers kun træffes i Nord-Grønland.

Videre gaar Rejsen op langs Kysten. I Natte-taage og Sneslud passerer vi Polarkredsen, Midnats-solens og Hundeslædens forjættede Land aabner sig for os, og saa er vi i Holstensborg, den nordligste af Syd-Grønlands Kolonier. Et af de sædvanlige, kuplede Fjælde er kronet af en ejendommeligt formet, sneklædt Spids, aabenbart en mere modstandsdygtig Del af Fjældet, som har holdt Stand mod Nedbrydningen. Det er Kællingehætten, og nær Foden ligger Holstensborg.

Her møder man for første Gang Hundeslæden, det nordlige Grønlands vigtigste Befordringsmiddel. Længere sydpaa vil den være saa godt som uanvendelig under de nuværende Bebyggelsesforhold;

men det er ikke utænkeligt, at Eskimoerne tidligere har boet længere inde i Fjordene og paa den faste Vinteris dér har kunnet bruge Slæden helt ned til Kap Farvel. De prægtigt byggede, spidssnude Slædehunde ligger rundt om ved Hytterne, daser, sover, slaar maaske et lille Slag nedover for at slikke uden paa de oplagrede Trantønder, alt er Fred og Ro, indtil pludselig to Spand ryger sammen i et utrolig sammenfaldet Nøgle, hvorfra Haartotterne flyver og Blodet strømmer, mens en djævelsk Hylen sønderflænger Luften. Over for Mennesker er de som Regel fredelige nok; men i øvrigt kan intet være i Fred for deres guddommelige Appetit. Derfor ser man fra nu af aldrig mere, som længere mod Syd, Fisk og Kød ligge til Tørring paa Stenene eller Kajakkerne blot trukne op i Strandkanten. Alt anbringes omhyggeligt paa Stilladser, og de danske i Nord-Grønland, der forsøger at holde lidt Geder og Høns, maa have Dyrene vel indespærrede.

Dagen gaar rask. I Midnatssolens fortryllende, bleggyldne Skin, der lægger en rosenrød Glorie om Kællingehættens gamle, snehvide Tinde, lægger vi ud fra Holstensborg og gaar videre mod Nord.

II.

Egedesminde Skærgaard.

Syd for Disko-Bugten skyder Grønlands isfri Kyststrækning sig ud i en betydelig Bredde. Den nordligste Del af den, ned til Nordre Strømfjord, er det, som udgør Egedesminde-Distrikt. Yderst ligger et anseeligt Skærgaards-Bælte, en sand Labyrint af Øer, Holme og Skær, og inden for dette hæver Hovedlandet sig som et jævnt bølget Gnejsterrain uden særligt fremtrædende Former, lavere end ellers sædvanligt i Grønland, idet det som Regel næppe naår over ca. 130 m, og gennemskåret af dybe Fjorde, der for en Del gaar helt ind til Indlandsisen. Otto Nordenskjöld anser denne Egn for en umiddelbar Fortsættelse af det ejendommelige, lave Omraade, der længere sydpaa forekommer ved Isranden inden for Kystfjældene. Jeg kender ikke dette af Selvsyn; men efter Beskrivelserne synes det, som han har Ret.

Man maa vistnok opfatte dette Landskab som en Stubflade, et »Peneplan«, gennem hvilket Istidens Bræer har udpløjet Fjordene, dér hvor de tidligere Hoveddale viste Vej. Ved Istidens Slut-

ning laa Landet, som talrige gamle Havstokke røber, ikke meget højere end Havets Overflade; men det er senere hævet i Vejret.

Det er kun helt nede i Distriktets sydvestlige Hjørne, at det højere, mere kuplede Landskab strækker sig ind fra Syd. Her rejser Rifkols Kegel sig næsten 300 m over Havet ude i den yderste Skærgaard. Rifkol er et ypperligt Sømærke, som vi tydeligt ser, mens vi slævner nordover den 27. Juni. Inden Aften skulde vi være i Egedesminde. Men — det utrolige sker!

»Is forude!«

Saa godt som aldrig er det hændet før paa denne Aarstid og dette Sted, i Nærheden af Vester-Ejland. Men der er ikke noget at tage fejl af. Isen ligger der, Flage ved Flage, Drivis oppe fra det alleryderste Nord, Melville-Bugten og Sundene i det arktiske Ørige, og hist og her et forvildet Isfjæld fra Bræerne i Disko-Bugten. Sæler ligger mange Steder rundt om paa Isen og plumper i Vandet, naar Skibet nærmer sig. Flokke af Edderfugle og smaa, rappe Søkonger kløver Luften i krydsende Flugt. Ja, fra S/S »Godthaab«, der — som vi senere hørte — noget før vi havde ligget i længere Tid her i Isen, havde man skudt én Isbjørn og set en anden. Disse Dyr er ellers meget sjældne paa hele Strækningen mellem Umanaq og Julianehaab.

Fra Torsdag Eftermiddag til Søndag Formiddag patruljerer vi troligt frem og tilbage langs Drivisens Kant. Der kommer tre Kajakmænd ud til os fra Vester-Ejland. De mener, at der er isfrit ved selve Egedesminde; men hvad kan det nytte, naar vi ikke kan komme gennem Isen her? Heller ikke til Godhavn paa Disko kan vi komme. I den nordlige Hørisont taarner Øens Fjælde sig op som en blændende, sneklædt Mur; men foran den ligger Drivisens Skranke. Alle Forsøg paa at forcere Vejen maa opgives, og om Søndagen damper vi af Sted — sydpaa til Udstedet Kangaitsiaq for at prøve, om vi derfra kan liste indenskærs til Kolonien. Det er noget af et Vovestykke med saa forholdsvis stort et Skib som »Hans Egede«; men der er ingen anden Udvej.

Vi svinger ind bag en lille Ø — og er i Kangaitsiaq. »Hans Egede« vækker Opsigt til Gavns, aldrig før er noget saadant sket, og de tre—fire Dage, Skibet ligger her, vil sikkert danne Epoke Kangaitsiaqs private Tidsregning. Man bringes i hvert Fald paa den Tanke, naar man kaster et

Blik ud over Stedet og prøver at forestille sig det ensformige Liv, som dér former sig. En lille, nøgen, forblæst Ø ude ved den aabne Baffin-Bugt, et Par Mil fra nærmeste beboede Sted, og paa den en Snes Jordhytter, der klumper sig sammen i Læ af de rundslidte Klipper, og blandt hvilke Butikken og den indfødte Udliggers Træhuse synes rene Paladser. En af Hytterne har endog et af de ægte gammeldags Vinduer af Tarmskind, som er forsvundne de fleste Steder i Vest-Grønland undtagen i Egedesminde- og Upernivik-Distrikterne. For Resten er her temmelig folketomt nu, for ad-

lands Provst, Hr. Knud Balle¹⁾, til foreløbig at bo i hans hyggelige og gæstfri Hjem.

Kolonien Egedesminde blev anlagt i 1759, men oprindeligt langt sydpaa i Distriktet, hvorfra den dog blev flyttet til sin nuværende Plads inden Aarhundredets Udgang. Alle de omgivende Fjælde er lave og afrundede og Farvandet roligt som en Indsø; ti det er afspærret fra den aabne Disko-Bugt ved en Række Øer. Lige uden for Kolonien findes en lille Holm, ejendommelig ved sin overvældende rige Tørvedannelse. Foden synker her dybt ned i det metertykke Mostæppe, der i ikke engang Halvdelen

Kolonien Egedesminde.
I Mellemgrunden ses Tørve-Øen og i Baggrunden Manitssoq.

skillige af de ikke ret talrige Indbyggere staar i Telt et Steds i Omegnen for at fange Lodder (*angmagssat*, *Mallotus arcticus*), disse smaa, nordiske Laksefisk, der spiller saa stor Rolle for Grønlænderne som Vinterforraad:

Om Bord ligger man selvfølgelig ikke paa den lade Side. Mandag og Onsdag sendes Skibets Motorbaad nordpaa for at undersøge Isforholdene. Første Gang er Resultatet ikke gunstigt; men Onsdag Eftermiddag vender Baaden tilbage med Lods fra Kolonien og Melding om frit Farvand. Af Sted gaar det mellem Skær og Smaais, og da Midnatssolens blege Lys bader Fjældene om Egedesminde; ankrer vi op foran Kolonien. Lauf og jeg modtager en særdeles elskværdig Indbydelse fra Grøn-

af sin Dybde er bestandig frosset. Nær ved Kolonien ligger Ræve-Ø og lige overfor i større Afstand Manitssoq, som bestaar af Granit i Modsætning til den ellers i Omgivelserne herskende Gnejs og derfor har en mere puklet Overflade²⁾.

Der er bart og nøgent her ved Egedesminde. Beliggenheden saa langt ude mellem Baffin- og Disko-Bugten i Forbindelse med det lave Fjældlandskab, som ikke tager af for Stormene og de raa Taager, sætter deres Præg paa Plantelivet. Navnlig nu, da Sommeren langt fra er begyndt, hvor der ligger store Snedriver rundt om og en iskold

¹⁾ I Efteraaret 1918 er det grønlandske Provsti blevet delt i to, svarende til de to Inspektorater.

²⁾ Manitssoq betyder da ogsaa »den ujævne«.

Regn undertiden skyller ned, tager Vegetationen af lave Ræylingbuske, hist og her blandet med en krybende Pil, sig kun kummerlig ud.

I øvrigt gør Kolonien et ganske venligt Indtryk med de enkelte, broget malede, danske Huse og de grønlandske Jordhytter, der her næsten alle er forsynede med et vinkelformet Bræddetag. Det samme Indtryk faar man imidlertid ikke af Befolkningen, der nok er temmelig sløj til Fangst og undertiden lidt vanskelig at have at gøre med. Mens Grønlænderne ude i de afsides Egne i mange Retninger har bevaret deres barnlige Hjælpsonhed og Imødekommenhed, synes Kolonibefolkningerne mere eller mindre overalt at befinde sig i en kulturel Overgangsalder, der er vanskelig at have at gøre med, som en saadan Periode jo altid er.

I Følge min Instruks skulde jeg fra Kolonien gaa sydpaa til Udstedet Agto. Det traf sig nu saa heldigt, at Agtos Bestyrer, Hr. Martin Hansen, netop befandt sig i Kolonien med Stedets Motorbaad og elskværdigt lovede at tage Lauf og mig med tilbage. Nogen Tid vilde dog gaa forinden, eftersom Baaden skulde medføre noget af den Last, der var bragt op af »Hans Egede«. Derved fik jeg god Lejlighed til ogsaa at træffe Omegnens Befolkning. Paa den før nævnte Ræve-Ø havde en Del Grønlændere fra Hunde-Ejland i Disko-Bugten rejst Telt. Hos dem kunde jeg saaledes undersøge den her i Distriktet almindelige Teltform (*erqulik*), som afviger noget fra den almindelige, grønlandske Type. Den skal være ældgammel, men er mærkeligt nok først for faa Aar siden omtalt i Literaturen af Professor Steensby. Hos Hunde-Ejlænderne findes en Del Overtro bevaret. De lever jo ret afsides paa deres smaa Øer ude i Disko-Bugten. Jeg fik hos dem optegnet et Par Sagn, som er interessante ved en ganske umotiveret Anbringelse af nye Forestillinger inden for den gamle Ramme, noget som maaske bedre end alt andet viser, at den primitive Tankegang langt fra er forsvunden med den danske Paa-virkning.

En dejlig Solskinsdag, en Forløber for Sommeren, der stadig lader vente paa sig, skal Provsten forrette en Vielse ude paa Hunde-Ejland, og jeg lærer da denne lille Øgruppe at kende af Selvsyn. Den synes, sammen med den lidt nördligere liggende Gruppe Kronprinsens Ejland, at betegne Forløbet af en for største Delen undersøisk Ryg fra Egedesminde over til Disko. Kun ganske lidt og forsigtigt hvælver den sine barske, lyngbrune Klipper op

i Solskinnet, der glitrer over den vældige Bugts himmelblaa Spejl med de majestætiske Isfjælde og Diskos gletsjerkronede Bjerge langt borte. Men hvordan maa her ikke være om Efteraaret, naar Stormene susser hen over Øerne og driver den fraadende Brænding mod Kysterne!

Imidlertid gaar Dagene med roligt Arbejde i Kolonien; men omsider slaar Befrielsens Time. Motorbaaden til Agto er lastet, vi har ventet til det haarde Vejr — som naturligvis nok skulde indfinde sig, da alt andet var klart — har faaet i Sinde at stilne af, og om Aftenen den 15. Juli stikker vi til Søs. Det er jo endnu Midnatssolens Tid, saa vi kan sejle hele Natten.

Sydpaa gaar det mellem Øer og Skær, den samme Vej som før med »Hans Egede«. Paa en ikke videre høj, men stejl Fjældvæg nær Kangarsuk rager en Klippespids frem et Stykke over Strandkanten. Det er Qalumê, et gammelt Offersted. Det fortælles, at derhen drog i gamle Dage en ung Mand, der vilde være *angákoq* (Aandemanager). Efter lang Tids Forløb blev han genfundet som Skelet, og siden den Tid passerer Grønlænderne ikke gerne dér forbi uden at kaste et eller andet i Vandet som Offer. Da jeg paa Hjemreisen atter kom forbi dette Sted i Følge med de primitive Sarfaq-Boer, lagde jeg Mærke til et Par Stykker, der ligesom tilfældigt kastede noget i Vandet.

Et Øjeblik ganske tidligt om Morgenens er vi inde i det velkendte Kangaitsiag, ved Middagstid har vi et kort Ophold i Udstedet Iginiarfik, og i koldt, regnfuldt Vejr, som ikke gør det temmelig ensformige og nøgne Fjord- og Skærgaards-Landskab mere opmuntrende, faar vi omsider langt hen paa Eftermiddagen Øje paa Rifkols Kegel. Nær derved, tæt ude ved det aabne Hav, ligger Agto.

Udstedsbestyrer Hansen er saa venlig at indbyde Lauf og mig til at tage Ophold i hans Hjem i den Tid, vi befinder os i Agto. Det er min Hensigt at blive her en Uges Tid. I Agto lever Sólut, Lauf's lidt ældre Broder, med den øvrige Familie. Efter grønlandsk Sædvane bor de alle i samme Hus, der tilhører Sólut som Familjens Overhoved. Huset er typisk for en velstaaende, vestgrønlandsk Fanger. Gennem den lange Husgang, der er saa lav og smal, at man maa krybe godt sammen, kommer man ind i dets eneste Rum. Gulv og Vægge er beklædt med Brædder og de sidste prydede med et Utal af farvetrykte Billeder fra illu-

strerede Blade. Det lave Tag bestaar af Græstørv, som bæres af et Spærværk af Drivtræ. I Formuren findes Vinduet, der ligesom alle andre i det civiliserede Agto har Glasruder. Langs Bagvæggen rejser sig den lave, brede Bræddebriks, der om Natten tjener som Seng og om Dagen som baade Stol og Bord. Under den staar Kasser med Familjens Ejendele. I det ene Hjørne findes et lille Komfur, hvor Maden koges over Lyng eller Tørv. Spækklampen — den velkendte, flade Skaal af Vegsten — bruges nemlig nu saa godt som kun til Belysning.

Sølut selv er en prægtig Fyr, paa én Gang spinkelt og kraftigt bygget, med krum Næse og kulsort, lokket Haar, af Udseende mere en Italiener end en Eskimo. Ved senere Lejlighed blev han min Baadstyrer og en god Ven. Han er Typen paa Agtos driftige Befolkning, trods sine unge Aar Ejer af Konebaad og Slæde med et ypperligt Hundespannd. I det hele taget staar Agtos Befolkning langt over Koloniens med Hensyn til Foretagsomhed, og en ikke ringe Del af Æren herfor tilkommer uden Tvivl Martin Hansen. Han har i sin Tid lært Fiskeri paa en af »Tjalfæ«-Ekspeditionerne og ved Sydprovæns Fiskeristation nede i Julianehaab-Distrikt og forestaar nu Helleflynderfiskeriet her i Egnen. Ud for Kysten til godt Syd for Holstensborg findes den saakaldte Store Hellefiske-Banke¹⁾, hvor Dybden i indtil 270 km's Afstand fra Land er under 300 m, og paa denne Banke, som Fr. Nansen anser for en Fortsættelse af den grønlandske Strandflade, samles Helleflynderne i store Mængder om Sommeren, formodentlig for at søge Næring, og giver derved Lejlighed til en rig Fangst. Store Mængder opkøbes af den Kgl. grønlandske Handel og nedsaltes. Syd for Agto er det endvidere, at Hvalrossen flere Steder om Efteraaret søger til Land for at parre sig eller fælde og saaledes giver Betingelser for en indbringende Jagt.

Agto's Beboere har nu ændret deres Erhvervs-metoder noget. De er for fremskredne til at drive Helleflynderfangst og Hvalrosjagt paa den gammeldags Maner fra Kajak. De sætter nu Langliner og tager om Efteraaret i Udstedets Motor-

baad til Taseralik for at skyde Hvalros med Riffel. Men der findes Syd for Agto en lille Boplads, Aqigsserniaq¹⁾; dér driver man endnu Hvalrosfangsten fra Kajak.

I Agto begynder endelig Sommeren. Først nu, da Midnatssolen forsvinder, faar Varmen mere Magt, og den har unægteligt ladet vente paa sig. Undertiden kan den jo rigtignok faa et Anfald af Fortrydelse; men hvad gør det? Naar Solen straalær paa den tindrende blaa Himmel og Rifkol derude staar knivskarpt i den stille Luft, naar Snepurvene pipper rundt om og flyver med et Kast op for ens Fod, naar Snedriverne og Isfoden i Strandkanten smelter og svinder ind for hver Dag — saa føler man alligevel, at den korte, arktiske Sommer er begyndt, og ser gerne bort fra, at Pladsen mellem Husene forvandles til et bundløst Pløse.

Rejselysten vaagner nu ogsaa i Grønlænderne — ja, ikke saa meget i Agto-Folkene, for de er som sagt saa civiliserede — men i dem ude om i Distriktet. Egedesminde-Distrikt er vistnok, bortset fra Upernivik, det Sted i Vest-Grønland, hvor man i størst Omfang har bevaret de gammeldags Fangstrejser. Naar Loddefangsten er forbi, drager Familjerne endog helt oppe fra Disko-Bugten ned til Taseralik, en lille Ø i en Gruppe ved Nordre Strømfjords Munding, hvor de staar i Telt Sommeren over for at fiske Helleflynder. Her er det ogsaa, at den vigtigste Hvalrosfangst om Efteraaret finder Sted. Hver eneste Dag kommer der nu Konebaade til Agto paa Vej sydover til Taseralik, den ene Dag otte, den næste ogsaa otte, saa fem o. s. v.

Saa kan heller ikke jeg holde mig rolig længere. Ogsaa jeg maa til Taseralik!

III.

Helleflynderfiskernes Lejr.

Der skal bringes Salt fra Agto til de store Helleflynderfiskerier paa Taseralik, og Lauf og jeg faar ligesom før Lov at tage med ned med Motorbaaden. Der er foruden os kun fire Grønlændere om Bord; Martin Hansen maa blive i Udstedet og passe Sagerne dér. Det er en vild og øde Kyst, den Syd for Agto; kun én eneste Boplads, den før nævnte Aqigsserniaq, ligger der. Snart faar

¹⁾ Som Professor Ad. S. Jensen har gjort opmærksom paa, er dette Navn i Virkeligheden meget misvisende, da der kun fanges Helleflynder (*Hippoglossus vulgaris*), men derimod ikke Hellefisk (*Platysomatichthys hippoglossoides*) paa dette Sted.

¹⁾ = Rypejægeren. Paa Kortet over Distriktet (Meddelelser om Grønland. Bd. XIV, Tavle 12) har den faaet det meningsløse Navn »Akisungek«.

man Øje paa det høje, sneklædte Terrain ved Strømfjordens Munding, vidt forskelligt fra det foran liggende, lave Egedesminde-Landskab. Vejen gaar for en Del helt ude i aaben Sø. Bag Øerne, i Ikerasárssuk-Sundet, er der næsten ikke til at komme frem, fordi Vandet i tre Snævringer presses sammen og forårsager en rivende Strøm, som næsten intet mindre Fartøj kan gaa imod. Skønt Grønlænderne som Regel søger at rejse i Læ af Yderøerne med deres Konebaade, skal det gaa meget haardt til, om de her skal bekvemme sig til at søge indenskærs.

Nordre Strømfjord er ligeledes — som det fremgaar af Navnet — berygtet for sin Strøm. Det er Grønlands længste Fjord, idet den skærer sig ikke mindre end ca. 190 km ind i Landet; men Udløbet er ganske smalt, og Vandet passerer det med strygende Fart. Mens Motorbaaden stamper frem over Mundingen, ser man flere Steder store Hvirvler i Vandskorpen. Paa den søndre Side af Fjorden ligger den lille Øgruppe, til hvilken Taseralik hører. Det er kun en Haandfuld lave, barske Klipper og Smaaøer, uden Kral og blot dækkede af Rævling og ganske lav, krybende Pil og Dværgbirk, Lav og Græs, hvor da ikke selve den nøgne Gnejs stikker sit vejrbitte Ansigt frem. Utallige Indskæringer og Vige sonderdeler Øerne, og tværs over i hvert Fald Taseralik gaar flere Sænkninger, som øjensynligt er gamle, tørlagte Sunde. Nogle er lave og opfyldte af Kær, andre ligger en Del højere; men store Mængder af Rullesten, som antagelig betegner gamle Strandvolde, synes at vidne om deres Oprindelse. Nogle Steder paa Øerne, hvor Kysten skraaner jævnt, ser man Jorden bedækket med Smaaklumper; det er Hvalrossernes Efterladenskaber, blandede med Sten, som disse Dyr skal sluge i Mængde.

Rundt om ved Vigene har Grønlænderne slaaet Telt, et Par Stykker til en halv Snes hvert Sted. Talrige mere eller mindre tydelige Stier fører tværs over Fjældkullerne fra Gruppe til Gruppe. I en af disse bliver ogsaa mit Telt rejst, paa et Sted med Udsigt til de dejlige Snefjælde inde paa Hovedlandet Syd for Fjorden. Det er mest Folk fra Vester-Ejland, som holder til paa dette Sted; i Dagenes Løb kommer der ogsaa en Del fra Holstensborg-Distrikt, og gaar man en Rundtur om Øen, kan man efterhaanden opnaa at træffe Grønlændere fra de fleste Bopladser i Holstensborg- og Egedesminde-Distrikter. I gamle Dage kom man

hertil endnu mere langvejs fra. Da mødtes her Folk helt nede fra Egnen om Kap Farvel med dem oppe fra Disko-Bugten eller endnu nordligere. De byttede Kobberremme og Vegsten bort mod Hvalbarder og Hvalrostand. Den gamle Provst Thorhallesen skriver om Taseralik (1775), at det kan »ansees 1) for et Marked i Henseende til de Omtuskninger, som da [o: i Eftersommeren] skee 2) for et Thing i Henseende til de Stridigheder, som da afgjøres med Trommer og Sang.«

Desværre er Vejret ikke videre gunstigt. Jævnligt pisker Regnen ned i stride Strømme, og Stormen suser over de nøgne Øer, saa det rusker og river i Teltet; et Par Gange er det ved at flyve væk over Hovedet paa os. Tilmed viser det sig at være utæt nogle Steder, saa det drypper ustandseligt. Naar man stikker Næsen udenfor, er Synet heller ikke opmuntrende. Intet er saa trøstesløst som en grønlandsk Teltplads i Regn. Alt er øde; Skindteltene synes uddøde; kun af og til ser man en Kvinde dukke frem bag et af Forhængene og stride sig med bøjet Hoved hen til en af de omvendte Konebaade for at finde noget frem af Familjens Ejendele, som ligger opbevarede dér — eller en Dreng, der med en Spand i Haanden og ulykkelig Mine travler hurtigt af Sted, saa den drivvaade Lyng sjasker om Benene paa ham; det paahviler ham at hente Vand, for den, der henter Vand i sin Barndom, bliver en god Fanger i sin Manddom, siger et gammelt Ord heroppe.

I et saadant Vejr kan vi have det hyggeligt om Aftenen inde i Grønländerteltene. Naar saa Kaffen, vi har bragt med, løsner Tungerne, kan man maaske faa en eller anden til at fortælle et af de gamle Sagn, som Lauf omhyggeligt skriver ned og senere oversætter for mig. Mændene ligger rundt om, ryger og lytter til Fortælleren. Kvinderne sidder med deres Arbejde, syr Kamikker, tygger Sener til Senelraad o. s. v. En Aften saå jeg henne ved Indgangen en halvvoksen Knægt, der først gik ivrigt paa Jagt i Dragten og sidenhen i den svære, ravnsorte Paryk. »Honi soit ...!«

Men naar Regnen hører op, og Stormen fejrer Himmelen ren, kommer der Liv i hele Lejren. Teltskindene trækkes af, saa kun Træstellet staar tilbage, spredes ud, tørres og bødes. Sengetøjet — ti Vest-Grønlænderne bruger nu almindelige Dyner — lægges til Soling. Rundt om blusser Lyngbaalene, over hvilke Maden koges. Børn og Hundehvalpe tumler i lystig Leg mellem hver-

andre, og fra de lave Fjældknuder kan man ude paa Havet se smaa, mørke Prikker — Fædrene, der ligger ude i Kajak paa Helleflynderfiskeri. I den gode Tid kan en heldig Fisker faa ca. 10 Stykker om Dagen. De vældige Fisk tages paa en almindelig, stor Krog. Naar de er trukne op i Vandskorpen, bedøves de med et Kølleslag paa Snuden og dræbes derefter med en bred, langskaffet Kniv. De er saa store, at de bugseres til Land med det almindelige, til Sæler anvendte Slæbetøj.

En saadan klar Solskinsdag var det Søndag, og Lauf, der jo er Overkateket, benyttede Lejligheden til at holde Gudstjeneste for sine Landsmænd. Der var noget rørende stemningsfuldt over denne lille Menighed, der efterhaanden samledes fra alle Teltene i Lejren, noget der uvilkaarligt mindede om de første kristnes Gudstjeneste. Der sad de i alle Aldre ude under den høje, blaa Himmel, hvor det nu kunde træffe sig: gamle, djærve Fangere med de barske Næver foldede og det tynde, mørke Haar viftende i Vinden — Mødre der i kærlig Enfold ikke undsaa sig ved at have den yngste liggende ved det svulmende Bryst — og unge Piger, der sad stive og strunke i deres bedste Stads med de store Perlekraver og daarligt kunde dy sig for at kaste et beundrende Blik ned ad de fine, blanke Sælskindsbeklæder.

Dagen efter, den 29. Juli, forlader vi Taseralik for at gaa tilbage til Agto. Jeg har lejet en Konebaad fra Vester-Ejland og overdraget dens Ejermænd, der skal følge med som Styrer, at sørge for flinke Roere. Ganske tidligt om Morgenens ligger Baaden rede; Kasser med Proviant, Telt, Sovepose, etnografiske Sager, som jeg har indsamlet, alt stoves ned i Bunden, og der er rigelig Plads. Det er utroligt, saa meget disse store, fladbundede Skindbaade kan rumme. Hvis man har Tiden for sig, lønner det sig altid at rejse med Konebaad i Grønland. For det første laster de langt mere end en evropæisk Baad af samme Længde; for det andet er man aldrig afhængig af Havnepladser, da Baaden med Lethed tages paa Land, hvor der blot er en nogenlunde jævn Strækning; de flyder selv paa ganske lidt Vand, og endelig bæres de uden Besvær over Landtanger fra Fjord til Fjord, hvorved lange Omveje undertiden kan spares.

Desværre er det ikke særlig godt Vejr. Fra Morgenstunden er det graat og raakoldt, og af og til regner det. Men vi bryder op. De sidste Besøg gøres rundt om i de nærmeste Telte, den sid-

ste, skoldende hede Afskedskafe nedsvælges, og saa af Sted! Over Strømfjordens Munding maa vi krydse os frem. Der gaar en rasefde Strøm, og Vinden er ret imod. Besætningen bestaar, foruden af Styrmanden, af 7 Roere, hvoraf de fire er Mænd. I vore Dage tager Mændene ofte Tjeneste som Roere for de danske; men naar de grønlandske Familjer rejser alene, er det som oftest endnu Kvinderne, der maa trække Hovedparten af Læsset.

Som vi snart opdager, er Roerne ikke af allerførste Sort; men Humør er der i dem. Under ustandselige, gensidige Tilraab glider vi frem, og det er sandelig Friluftsvittigheder, der falder! Damerne tager det som noget selvfølgeligt og ler med. Anstændighed er nu engang noget ganske

Teltstel af *qullik*-Typen, Taseralik.
Skindene er fjærnedes for at tørres.

andet i Grønland end hjemme. Og ingen Latter er saa smittende hjertelig som den grønlandske! Saa tager man sig pludselig sammen til en Række kraftige Aaretag, men sløjer snart af igen; nu er Tagene lange og dvælende, nu korte og rappe, aldrig ens fem Minutter ad Gangen. Jævnligt ledsages Roningen af Sang, ligegyldigt hvilken og — mærkeligt nok — sjældent i Takt med Arbejdet. Der er en Vise paa Mode heroppe i Aar om »*Sáruqdlérqat*» (»De smaa Torske«). Som de fleste Modesange er den saa temmelig blottet for Mening; men der er jo heller ingen, som søger evige Sandheder i dens Ord.

Lystigheden faar imidlertid ret snart en Afbrydelse, idet en Roer pludselig falder besvimet om, og først nu fortæller de andre, at han jævnligt lider af Ligfald. Besvimelsen gaar over i Søvn, og han sover nu det meste af Dagen. Da jeg

senere bebrejdede Styrmanden, at han havde antaget en saadan Roer, svarede han, at den syges Familie havde nødt ham til det. Hvor karakteristisk for Grønlænderne, der meget vanskeligt kan sige nej til en Opfordring!

Vejret er stadig daarligt, men Søen heldigvis ikke sværere, end at vi kan gaa uden om Kangeq. Det er derimod umuligt at naa vort Bestemmelsessted, Aqigsserniaq, denne Dag, og først lidt før Midnat faar vi slaat Telt i en øde Dal lidt Nord for Kangeq. Herfra bryder vi op næste Morgen i iskold Taage og naar efter nogle Timers Roning til Aqigsserniaq. Paa en Smule Næs, der lukkes bagtil af en lav, næsten lodret Fjældvæg, ligger denne den sydligste Boplads i Egedesminde-Distrikt. Vi gør et Ophold paa et Par Timer for at faa Oplysninger om Hvalrosfangsten, som jeg desværre ikke af Selvsyn kan lære at kende. Den drives fra Kajak med ganske samme Redskaber som Sælfangsten, men altid af flere i Fællesskab. Den gunstigste Stilling, Hvalrossen kan indtage, er naar den har Ryggen oven Vande. Undertiden staar den oprejst i Vandet med Hovedet ragende op; det er ogsaa en ret god Stilling. Farligst er det imidlertid, naar Dyret ligger paa Ryggen med Bugen i Vejret. Denne saakaldte *nerfalassoq*-Stilling regnes ellers for en af de gunstigste til almindelig Sælfangst.

Fra Aqigsserniaq gik det atter af Sted, og om Aftenen var vi i Agto.

IV.

Blandt levende og døde ved Sarfaq.

I Agto laa jeg over en Dag for at faa suppleret Proviantforsyningen og indpakket mine Samlinger; men tidligt om Morgen den 1. August brød jeg op paa ny. Denne Gang førte Vejen nordpaa, og Maalet var Grønlænderne ved Mundingen af Arfersiorfik-Fjorden. Efter de store Strømsleder, der hele Vinteren holder Farvandet aabent, kaldes denne Egn simpelthen for Sarfaq¹⁾, og Beboerne af de derværende tre smaa Bopladser bærer Fællesnavnet Sarfarmiut. Som før omtalt hører de til de mest primitive, der er tilbage i Vest-Grønland, hvilket skyldes deres Afsondrethed fra Yderkysten. Man formodede herude, at de nu laa paa Rensjagt et eller andet Sted inde i Bunden af Fjor-

den, men hvor havde man ingen Anelse om. Vi maatte stole paa Heldet, om vi skulde træffe dem.

Jeg havde i Agto afskediget min Baadsbesætning fra Vester-Ejland; den skulde nu tilbage til Taseralik og fortsætte Fiskeriet dér, og i Stedet for havde jeg lejet Sölut's Konebaad og antaget ham som Styrer. Det blæste en fiisk Sydvest, og for svulmende Sejl skar Baaden gennem Vandet, mens Besætningen hvilede paa Aarerne. Det var et smukt Syn at se den ledsagende Kajakmands Færdighed, hver Gang vi kom over et ubeskyttet Sted med lidt urolig Sø. Vi gik uden om den store Ø Tugtulik. Landskabet havde med sine lave, afrundede Fjælde samme Karakter som Syd for Agto; men da Vejen gik indenskers, var der betydeligt frodigere. Smaaflokke af Edderfugle fløj lavt hen over Vandspejlet, lynsnare Tejster kastede sig ud fra Klipperevnerne, og af og til saas Maa-gerne kredse højt oppe over vore Hoveder. Grønlænderne blev som altid ude af sig selv, naar der var Mulighed for, at noget levende skulde komme inden for deres Skudvidde. Bøsserne knaldede løs; men Skydefærdigheden var ikke altid lige imponerende.

At det imidlertid ikke blot er levende Vildt, som kan virke fristende, fik jeg at se netop paa denne Fart. Besætningen opdagede nemlig et Sted et Fedtlag paa Vandets Overflade. Der maatte ligge noget paa Bunden af Vandet, og da vi netop skulde holde Hvil, gik Kajakmanden ivrigt i Gang med at faa dette »noget« halet op. Det viste sig at være et allerede delvis opløst Aadsel af en stor Sæl — som straks blev flænset og kogt!

Hen paa Eftermiddagen ændrede vi Kurs og styrede mod Øst, da vi nu var ved Sarfaq-Farvandet og skulde vende Skærgaarden Ryggen for denne Gang. Vi fulgte Nordkysten af Halvøen Alángorssuaq, der strækker sig omtrent i Retningen Øst-Vest. Den svarer godt nok til sit Navn — »den store Skygge« —, ti Kysten falder næsten lodret og nogen ned fra en Højde af en 100 m eller saa, oven over hvilken man har Landets egentlige Overflade som en jævnt bølgende Slette. Det er, som har Naturen bortskaaet Fjældmassens Fod med en Kæmpekniv, og Kniven, der er benyttet, har aabenbart været den Isbræ, som i sin Tid har udpløjet Fjordbassinet. Kun ganske enkelte Steder udmunder smaa, grønklædte Dalstrøg i den barske Klippemur og tillader Landing. I et saadant var det, at vi om Aftenen omsider rejste

¹⁾ Sarfaq betyder Strøm.

vort Telt uden endnu at have set noget til Egnens Beboere.

Efter at have ligget stille hele den næste Formiddag paa Grund af en lovlig kraftig Sydvest fortsætter vi Rejsen mod Øst og naár efter et Par Timers Forløb til en af og til benyttet Teltplads ved Tasiussarsuk. Nogle Hunde løber om i Stranden, der er et Telt, der er Mennesker . . . dér maa vi ind! Det er en Familie fra Sarfaq-Bopladsen Niaqornarsuk, som lever her; men de er netop ved at bryde op nu for at flytte længere ind i Fjorden til Teltpladsen Qiterdleg, hvor der for Tiden skal befinde sig et Par Familjer fra Aulatsivik, en anden af Bopladserne her i Egnen. Efter en hastig Kaffedrikning tager da baade de og jeg af Sted, og om Eftermiddagen naár vi Qiterdleg.

Qiterdleg er et vigtigt Overfartssted og Knudepunkt i Egnens Samfærdselsforhold; hos en Befolkning med højere Kultur vilde her være opstaaet en By. Teltene ligger ved Munden af en Dal med et Par smalle Søer; Dalen fører som et Ejde tværs over den her ganske smalle Halvø ned til Fjorden sydfor, hvor Udstedet Iginiarfik ligger. Om Sommeren bæres ofte Konebaade og Kajakker over Land paa dette Sted; hele Turen fra Teltpladsen til Iginiarfik tager kun et Par Timer. Om Vinteren fører Slædevejen fra dette Udsted nordpaa over Qiterdleg; men derfra maa man gaa videre over Sarfaq i Konebaad, da Isen jo aldrig lægger sig fast.

Her paa Qiterdleg tilbragte vi nu en ufor-glemmelig Tid. Det havde ganske vist været mit Ønske at rejse helt ind til Fjordens Bund for at træffe Rensjægerne dér; men efter de Oplysninger, jeg fik, ansaa jeg det for rigtigst at lade denne Plan fare. Paa Grund af de yderst vanskelige Strømforhold i Arfersiorfik-Fjorden, vilde Rejsen frem og tilbage nemlig tage saa lang Tid, at jeg næsten ingen fik til at arbejde i, om jeg da vilde være sikker paa at naa tilbage til Kolonien, inden Skibet kom. Desuden var de Folk, der levede her paa Qiterdleg, fra ganske samme Boplads som Rensjægerne, og endelig vilde jeg temmelig sikkert kunne gøre Regning paa at træffe nogle af disse, naar de i Slutningen af Avgust vendte tilbage fra Jagten. Jeg blev altsaa paa Qiterdleg, og jeg kom ikke til at fortryde det.

Her er vi endelig slupne fri for Skærgaardens Regn og raa Taager. Ofte ser man en graa Sky-banke hænge lavt ude over Fjordmunden; men herinde er der varm Sommer. Dag efter Dag straa-

ler Solen over det blikstille Vand; Dag efter Dag bader de fattige, arktiske Planter sig i dens Lys, og de har sandelig al Grund til at skynde sig med at gro, for selv nu, paa de første Dage af Avgust, træffer man mange Pilebuske med kun halvt udfoldede Knopper og andre, der først staar i Blomst. Og Dag for Dag kæmper vi mod Myggene! Jeg som troede, at jeg fra min Rejse i Syd-Grønland vidste, hvad Myg var, og som ikke huskede paa, at vi dengang tilbragte en stor Del af Dagen paa den aabne Fjord! Myggene staar som én eneste tæt Sky over Pladsen, og selv flere af Grønlænderne optræder med mere eller mindre fantastiske Hovedtøjer af Tørklæder o. l. I vort Telt er det nu helt

Typisk Landskab fra Egedesminde's Skærgaard. Vi holder Hvil paa Vej til Sarfaq. I Hjørnet ses en Rest af Vintersneen.

galt. Vi foranstalter Blodbad i stor Stil, vi tænder Baal derinde, vi tænder Baal for, og vi tænder det bag — og omtrent lige meget hjælper det!

Mens vi holder os til denne mere direkte, men ikke mindre blodige Kamp for Tilværelsen, fører Grønlænderne deres. De opholder sig paa Qiterdleg dels for at fange unge Sortsider (»Blaasider«, *Phoca groenlandica*), dels for at fiske Havkale (*Somniosus microcephalus*), hvis Lever opkøbes og bruges til Fremstilling af Tran. Sælerne fanges paa sædvanlig Vis fra Kajak med Bøsse eller Harpun. Blærespydet bruges derimod nu ikke mere, hvorimod det endnu forekommer nogle Steder i Syd-Grønland. Fuglespydet, som ellers er forsvundet næsten i hele Nord-Grønland, er her nogenlunde almindeligt endnu. Hajerne fiskes fra Konebaad med store

Kroge; naar de er halede op til Vandskorpen, dræbes de som Regel med et Skud.

En Dag satte Grønlænderne en stor Idrætsfest i Scene. En og anden Læser kender maaske fra Hans Egede's Værk om »Det gamle Grønlands nye Perustration eller Naturel-Historie« (Kbh. 1741) den morsomme, gamle Illustration, der forestiller forskellige Former for eskimoisk Idræt. Det var som at se denne lyslevende for sig. Mellem en Klippeafsats og nogle oprejste Konebaads-Aarer blev der udspændt et Par Kobberremme, og hængende over dem forsøgte man forskellige Slags »Rulning«. Den ægte, grønlandske Gymnastik er næsten altid en eller anden Form for »Rulning« over udspændte Remme. — Det skal navnlig være paa Fangstpladserne om Foraaret, at de unge Mænd kappes paa denne Maade.

Udsigt over Sarfaq.
I Forgrunden Teltpladsen og Bærestedet Qiterdleq.

Vi kommer meget hurtigt paa en ypperlig Fod med Befolkningen. Ja, aldrig har jeg truffet mere hjælpsomme, glade og elskværdige Mennesker end disse gode Venner fra Teltene paa Qiterdleq. Deres Gæstfrihed grænser til det utrolige. Det er næsten, som optages vi i deres lille Samfund, for der fanges ikke en Sæl, uden at vi bliver budt paa frisk fanget Kød. Aa, disse uforglemmelige Dage, hvor vi straks om Morgenens faar at vide, at nu har Ilanak fanget, og nu har Magnus's ældste Søn faaet Sæl — og vil vi ikke komme og smage? Og saa ligger vi da derinde, saa lange som vi er, hen ad de bløde Renskind og filer løs med Lommekniven i det mørke, fede Sælkød. Eller Mike's Hustru, vor altid saa omsorgsfulde, moderlige, gamle Veninde, sender et Fad med nykogt Laksørred op til vort Telt. Eller vi bydes paa Kaffe, Oceaner af Kaffe. Vi trakterer ofte selv med Kaffe over hele Linjen, vi medbringer Gaver, naar vi bliver inviterede ud;

men hvorledes skal vi gengælde al denne overstrømmende Gæstfrihed!

Hvis vi ikke selv er ude, er vort Telt gjerne stopfuldt af Grønlændere. Undertiden viser jeg dem Billeder af deres Stammefrænder ved Kap York eller Angmagssalik, og de gør altid stor Lykke. Et vil jeg i denne Forbindelse stærkt fremhæve, nemlig at jeg aldrig har savnet saa meget som en Knappenaal, og det skönt Grønlænderne med Letthed kunde have stjaalet som Ravne. I den Retning som i de allerfleste andre staar Bopladsernes Befolkning langt over Koloniernes.

Mangt og meget fortæller Grønlænderne os om Egnen og om deres Liv og Forhold. Kun naar vi strejfer ét Æmne, bliver de svært tilbageholdne. Dette Æmne er Overtroen. Der kan ikke være Tvivl om, at der er ikke saa ganske lidt bevaret af de gamle, hedenske Forestillinger paa dette afsides Sted; men netop fordi man i mange Tilfælde endnu tror paa dem, vil man nødtigt ud med Sproget. Lidt fik jeg dog ved Lauf's Hjælp at vide. Her er nogle faa Eksempler paa magiske Regler:

Naar en Gæst snubler og falder, idet han træder ind i Huset, skal man raabe til den Sæl, man venter at fange: »Bliv saa stor som han!»

Hvis man faar Sæl efter i lang Tid ikke at have fanget, skal man lokke de andre Sæler til ved at lade sin ældste Søn hælde Vand i Munden paa det dræbte Dyr og raabe: »Kom alle og drik! Vi har godt Drikkevand!»

Naar en Gæst forlader Stedet og lægger ud fra Stranden i sin Kajak, skal man øse Vand fra Strandkanten ud over Møddingen; ellers tager han Sælerne med sig.

Taghjælkerne i et nyt Hus skal man smøre med Sod; ellers dør en af eller maaske hele Familien.

Kvinder, der vil have Drengbørn, skal spise Knæskallen af Sæl.

Under Samtaler og Udspørgen nævnedes Grønlænderne mange Gange Stedet Ikerasánguaq, især naar de kom for at sælge mig Oldsager. En meget stor Del af disse stammede nemlig fra dette Sted, der ligger tæt ved Bopladsen Niaqornârssuk. I gamle Dage — saaledes fortaltes der — havde Ikerasánguaq selv været en Boplads; men i en ualmindelig stræng Vinter var hele Befolkningen omkommen af Sult. En Kvinde havde prøvet at holde Livet oppe ved at fiske Ulke fra Isen; men ogsaa det slog fejl. Siden da havde Stedet været

forladt; men nu var Grønlænderne begyndt at grave Græstørv i Ruinerne, og derved var de mange Oldsager blevet bragte for Dagens Lys. Nu er det ganske vist — og heldigvis — forbudt rejsende at foretage Udgravninger uden særlig Tilladelse; men paa den anden Side var det tydeligt, at Grønlænderne ingenlunde agtede at lade Ruinerne ligge i Fred. Jeg tog derfor den Beslutning at ofre en Dag paa at undersøge et Par af de allerede forstyrrede Hustomter, idet jeg gik ud fra, at selv om der ikke kunde blive Tale om at foretage en fuldstændig og systematisk Udgravning, vilde den dog altid blive bedre end det, Grønlænderne præsterede.

En Dag tog jeg derfor over til Ikerasánguaq i Konebaad, og selv om jeg unægtelig blev lidt forstyrret af Grønlændernes uhyre velmente, men her ikke altid lige vel anbragte Hjælpsomhed, var Udbyttet dog antageligt. Overleveringen om Beboernes tragiske Endeligt talte vistnok Sandhed; ti rundt om paa Briksepladsen laa der fuldt op af Menneskeknogler¹⁾. Husene maa stamme fra Tiden efter Berøringen med Evropæerne; ti mange af de fundne Sager var af fremmed Oprindelse. Til sammen med de ægte eskimoiske Ting giver de et fortræffeligt Indblik i Livet, som det formede sig for ca. et Par Hundrede Aar siden i Vest-Grønland. Alt muligt er der, lige fra store Tagspær af Hvalribben til den Slags smaa Træpinde, med hvilke Husmoderen spiler Sælskindene ud til Tørring. Der er Bohave som et lille Kar med Træbund og Rand af Hvalbarde; det var et Slid at faa det hugget nogenlunde uskadt ud af den i ringe Dybde evigt frosne Jord. Der er Dele af Fangstredskåber, Værktøj og halvt forarbejdet Materiale, og der er endelig en hel Del Legetøj. Legetøj! Jeg synes, at det mere end alt andet maler den Tragedie, der her en Gang er udspillet: alle er de døde, baade Mænd, Kvinder og Børn — og døde af Sult!

En anden Udflugt fra Qiterdleq førte over Bærestedet til Iginiarfik i den sydfor liggende Fjord. Om Aftenen tindrede fem klare Stjærner paa den lyse Himmel, de første, vi såa efter Midnatssolens Tid. Det var den 11. Avgust. Saa gaar da altsaa Sommeren paa Hæld, næsten før den rigtig er begyndt endnu. En Familie er da ogsaa allerede kommen til Qiterdleq inde fra Rensjagt-Distriktet

¹⁾ Man kunde ogsaa tænke sig, at Beboerne alle var bortrevne under en af de forfærdelige Farsøter, der hærgede Kysten i det 18. Aarhundrede, men der er dog næppe nogen Grund til at tvivle om Traditionens Paalidelighed.

ved Indlandsisen, og snart vil flere følge efter. Den 13. Avgust er det vor sidste Dag paa Qiterdleq. Vejret er skyet, af og til med en Smule Regn; men om Aftenen synes det at fortryde. Den synkende Sol bryder frem og tænder de fjærne Fjældkupler i Glød, mens Dalene stadigt ligger dunkle ved deres Fod, og som en Port ind til det sollyse Æventyrland hvælver sig den skønneste, mest fuldkomne Regnbue, jeg nogen Sinde har set. Der er stille paa Teltpladsen. Kajakker og Konebaade er trukne paa Land. Mændene er vendt hjem fra Fangst og staar i tavs Betragtning af Naturen. Foran et Telt eller to blusser Lyngbaalene under Rødgryden, og Hundene ligger sammenrullede og sover. Men oppe fra det nærmeste Fjæld høres Latteren klinge fra de unge Piger og Dreng, der spiller Bold i Solnedgangen. . . .

Næste Morgen tager vi Afsked med Qiterdleq og de gode Venner dér, som Gang paa Gang sender os deres Afskedshilsner i Form af drønende Bøssesalver. Efter et Par Timers Roning naår vi Bopladsen Qipingassoq paa den anden Side Fjorden. De allerfleste af Beboerne ligger endnu ude paa Rensjagt og Laksefangst, saa der er ingen Grund til længere Ophold. Gennem det lange, smalle Sund Qipingassup-suvdlua, der med sine lave Bredder ganske minder om en Flod, fortsættes Rejsen ud til Kangaittsiaq. En Dag gaar paa dette snart helt hjemlige Sted, hvorefter vi paa to Dage — med korte Besøg paa de beboede Steder Qeqertarssuat-siaq og Manermiut — naår tilbage til Egedesminde.

Selve Ekspeditionen er endt.

V.

Nordpaa og hjemad.

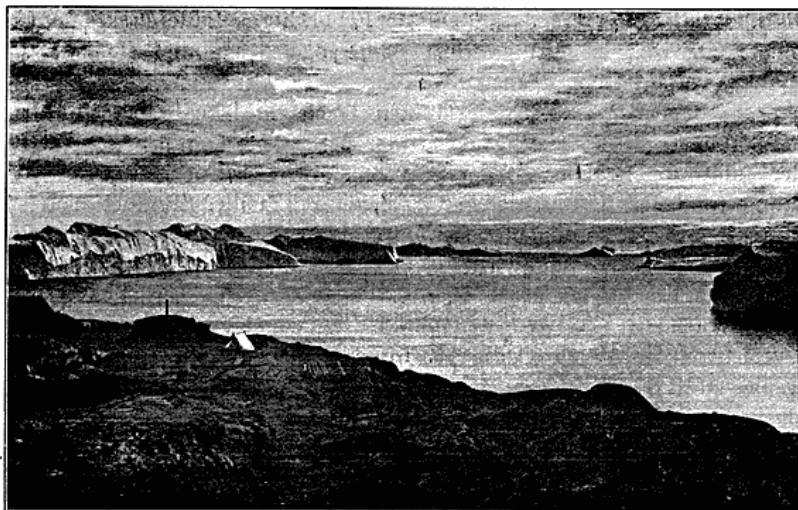
Efteraaret staar nu for Døren. Den 25. Avgust falder den første Sne. Den sidste faldt den 2. Juli. Ingen af Aarets Maaneder vil altsaa blive snefri ved Egedesminde; men Sommeren har nu ogsaa været ualmindelig kortvarig i Aar. Den 29. om Aftenen dukker »Hans Egede« frem af Mørket, og jeg kan nu gaa om Bord for at rejse tilbage til den hjemlige Kyst. Først forestaar der dog en Rejse med nordpaa helt op til Ūmánaq, en af Grønlands allerskønneste og vildeste Egne.

Kun en Dag bliver »Hans Egede« i Egedesminde. Allerede den 1. September stævner vi over den vidunderlige Disko-Bugt mod Jakobshavn i Bugtens Bund. Fra selve Jakobshavn er der den skøn-

nest tænkelige Udsigt over Bugten og Disko-Øen lige fra Fjældene ved Godhavn til langt op i Vaigattet. Det fjærneste, synlige Sted er ca. 80 km borte, men synes i den klare Luft langt nærmere. Ud for et Næs tæt Syd for Kolonien ser man det yderste Hjørne af den berømte Jakobshavn Isfjælds-Banke. Ved Kingigtoq, en lille Boplads lige ved Kolonien, har man den hele liggende for sig. Uhyre store Isfjælde staar her til Stadighed paa Grund, før de driver videre paa deres Vej mod Havet. Ofte høres den fjærne Torden, naar en af de slumrende Iskæmper vender sig i Søvn, eller naar et Bjærg styrter helt sammen, og i samme Nu er saa

nes Interesser ikke sjældent støder sammen. I øvrigt har Egnen om Jakobshavn aabenbart fra de ældste Tider været et Brændpunkt for den eskimoiske Befolkning; ti foruden Mængden af Fisk bevirker Isfjorden ogsaa en Rigdom paa Sæler. I gamle Dage boede Grønlænderne dog ikke dér, hvor Kolonien nu ligger, men ved selve Isfjordens Munding. Man har her Ruinerne af Bopladsen Sermermiut, som har været et af de største beboede Steder i Grønland. Paul Egede fortæller, at der paa hans Tid fandtes saa mange Huse som i »en Bondeby«; men Bebyggelsen er langt ældre. Oldsagerne viser, at den gaar tilbage til en ægte Stenalder. Sermermiut er et af de rigeste og interessanteste Findesteder for eskimoiske Oldsager i Grønland.

Vor næste Ankerplads er Ritbenk, en lille, venlig Koloni uden stærkt Særpræg, liggende paa en Ø i Disko-Bugten tæt Vest for Arveprinsens Ejland. Derfra stævner vi efter 1½ Dags Ophold ud gennem Vaigattet. Saaledes hedder fra de hollandske Hvalfangeres Tid det lange Sund mellem Disko-Øen i Syd og den store Nûgssuaq-Halvø i Nord. Om Bagbord har vi saaledes Diskos Højslette med de svimlende høje og stejle Basaltvægge, dryssede over med Nysne og kronede af evig Is. Paa den anden Side stræber Fjældene ikke

Uvejrstemning over Mundingen af Jakobshavn-Isfjord (til venstre).
Til højre ses et Hjørne af Isfjælds-Banken, i Forgrunden Huse i Bopladsen Kingigtoq.

hele Farvandet tæt fyldt med Smaais til langt forbi Kolonien. Disse jættestore Isfjælde stammer fra Jakobshavns Isfjord, hvis Munding man fra Kingigtoq ser inden for Banken. Den 40 km lange Fjord er altid én sammenhængende Masse af Isbjærge. Bræen, der føder dem, har i Midten en Hastighed af ikke mindre end ca. 20 m i Døgnet; dens Produktion af Is i samme Tidsrum er da ogsaa beregnet til en saa antagelig Størrelse som 16 Millioner — kg venter man maaske, nej tons!

Her i Nærheden af Isfjorden forekommer der Hellefisk og Havkale i store Mængder, og Koloniens Befolkning ernærer sig derfor efter stor Maalestok som Fiskere. Det har ført til, at man her træffer noget saa enestaaende i Grønland som en indfødt Partipolitik i Vorden, idet Fiskernes og Sælfanger-

mindre mod Himmelen. Længst mod Øst bestaar de af Gnejs, men fra Nûgssuaq-Dalen og udefter af Basalt. Taagen svøber sig om Tinderne, der sine Steder som Øer synes at svømme paa de graa Skybølger. Den slører nogle Partier ind i et dæmrende Æventyrllys og viger andre Steder for et Solstrejf, der staar blændende ind over den halvt sneklædte Bjærgside.

Den næste Morgen Ūmánaq-Fjord, det vildeste, skønneste Digt af Sol og Isfjælde og sønderrevne Snetoppe! Vi har nu Nûgssuaq-Halvøen i Syd: stejle Basaltmure, der taarner sig op over flade, skraanende Sletter af Kridt- og Istids-Aflejringer. Her ligger Brunkul-Bruddene, som lige siden det 18. Aarhundrede er blevet udnyttede; bl. a. findes her det for Tiden drevne Kulbrud Qaersuârssuk. Til den anden Side

har man først Ubekendt Ejland et godt Stykke agter og saa Upernivik-Ø, oprindelig aabenbart et vældigt Gnejsmassiv, af hvis gamle, bølgede Overflade der endnu sine Steder er Spor, men som i øvrigt er saa sønderskaaret af Botner, at der er dannet de mest fantastiske og vilde Tinder.

Kolonien Ūmánaq ligger paa en lille Ø, der er forholdsvis flad, men pludselig hæver sig i et brat, sukkertopformet Fjæld, der spaltes af en dyb Kløft: »det hjerteformede Bjærg«, Ūmánaq, hvorefter hele Distriktet har Navn. Lige over for Kolonien ligger Storøen, Qeqertarsuaq, 8 km borte, men i den overordentlig klare Luft tilsyneladende saa nær, som kunde man ro derover paa et Kvarter. Øen bestaar af et højt, bølget og meget lidt sønderskaaret Plateau. Samme Terrainform findes herinde paa Sydsiden af Fjorden, kun fureret af brede, vistnok mature Brædale. I det fjerne, inde i den isbjærgfyldte Fjord, ses over Fjældene Ūmánaitsiaqs kegleformede Spids. Derinde ligger en Boplads, hvor Befolkningen endnu undertiden synger de gamle, hedenske Trommesange.

Efter nogle faa Dages Ophold i Ūmánaq vender »Hans Egede« atter Stævnen mod Syd, gaar denne Gang uden om Disko og anløber Godhavn paa Sydsiden af denne Ø. Godhavn er Nord-Grønlands »Hovedstad«, o: Sædet for denne Landsdels Inspektør, og der findes desuden her en Institution, som enhver Naturforsker, han være dansk eller fremmed, maa være taknemlig for, nemlig den »Danske arktiske Station«, der er forsynet med et fortrinligt Laboratorium og Bibliotek, seismiske og hydrografiske Instrumenter o. m. a. Lederen er Botanikeren mag. scient. M. P. Porsild, der her har udrettet et meget betydeligt Arbejde.

For Fuldstændigheds Skyld skal det anføres, at vi endnu paa Hjemvejen anløb Sukkertoppen og Godthaab, hvor jeg tog Afsked med min ypperlige Rejsefælle, Overkateket Lauf. Saa stævnede vi ud over Atlanterhavet og forløjede i Københavns Havn den 3. Oktober.

Som Ekspeditionens Resultater kan jeg nævne:

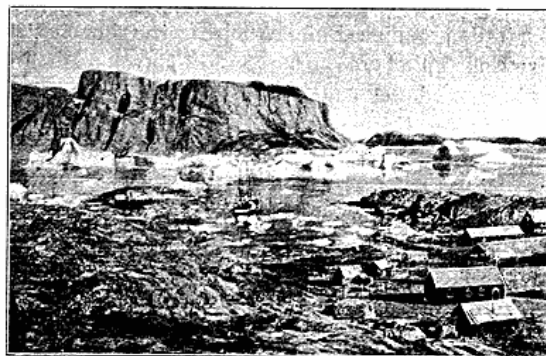
1. Der er foretaget en indgaaende Undersøgelse af Erhvervs- og Redskabskulturen i Egedesminde-Distrikt.

Ūmánaq-Fjældet ved Kolonien Ūmánaq.
De mørke Baand er Hornblende-Skifer.

2. Der er lejlighedsvis gjort Studier over sociale og religiøse Forhold og optegnet ganske enkelte Sagn.
3. Der er fra Egedesminde-Distrikt tilvejebragt en næsten fuldstændig Samling etnografiske Sager, som nu forefindes i Nationalmuseet.

For disse Resultater er jeg adskillige Tak skyldig, først og fremmest Carlsberg-Fondet, der satte mig i Stand til at udføre Rejsen, og Kommissionen for Grønlands Undersøgelse, der udsendte mig; dernæst mine indfødte Venner med Overkateket Lauf i første Række og sidst, men ingenlunde mindst, alle de danske, fra den højeste til den laveste, der paa den ene eller den anden Maade er knyttede til det store Land under Midnatssolen, og som uden Undtagelse er komne mig i Møde med den største Hjælpssomhed og Elskværdighed.

Kolonien Ūmánaq med Storøen i Baggrunden
Farvandet er opfyldt af Isfjælde.